

Documentatiemap China (Herkansing 2013)

Toets gedocumenteerd schrijven Nederlands

Titel: Over de opkomst van China (interview)

Auteur(s): Obbema. Fokke

Bron: De Volkskrant

Publicatiedatum: 19-11-2011

George Walden ervoer als Brits diplomaat hoe buitenlanders in China als barbaren en vijanden worden gezien. 'Voor de kenniseconomie heeft China vrije denkers nodig en dat gaat niet samen met een autoritair systeem. Dat moet zich transformeren, maar dat gaat wel veel langer duren dan wij zouden willen.'

Het goede nieuws: na eeuwenlang angsten en droombeelden te hebben geprojecteerd, beginnen Europeanen 'voor het eerst' een realistisch beeld van China te krijgen. Het slechte nieuws: Europa heeft gegronde redenen de Chinezen te vrezen. Vanwege hun versholene superioriteitsgevoel, hun toenemende economische kracht en hun gevoel door het Westen te zijn vernederd. 'Het is een illusie te denken dat wij hen voor kunnen blijven. En we hoeven niet op hun sympathie te rekenen.'

Aan uitgesproken opvattingen geen gebrek bij de Brit George Walden, de 72-jarige oud-diplomaat en oud-minister voor hoger onderwijs onder Margaret Thatcher. Geholpen door zijn beheersing van het Chinees, Russisch en Frans geldt hij als een kenner van China, het land waar hij als jonge diplomaat in de hoogtijdagen van de Culturele Revolutie terechtkwam. Hij ervoer aan den lijve hoe een buitenlander als barbaar en vijand wordt beschouwd. Een wereld van verschil met het doorgaans vriendelijke welkom dat westerlingen nu wacht. Walden heeft het allebei meegemaakt. In zijn geestige, persoonlijke en meeslepende boek *China A Wolf In The World?* poogt hij beide episodes met elkaar te rijmen. Tot zijn favoriete bête noire ontpopt zich de Franse filosoof Jean-Paul Sartre. Die dweepte met het maoïsme 'zonder zich in China te willen verdiepen' en mat met twee maten, zo ergert Walden zich.

Hij ontvangt in een opvallend rijtjeshuis in de Londense wijk Chelsea. Dat hangt vol met Aziatische kunst, oud en nieuw. Daaronder ook een afbeelding van de jonge Mao. Opvallend, want in zijn boek wordt de Grote Roerganger als een grotere massamoordenaar dan Hitler neergezet. Die laatste krijgt toch ook geen plaatsje aan de muur? Walden schiet in de lach: 'Kennelijk ontkom ook ik er niet helemaal aan met twee maten te meten.'

De opkomst van China leidt tot nogal wat angst: werknemers die voor hun baan vrezen, politici voor verlies aan invloed en zakenlieden voor oneerlijke concurrentie. Zijn al die angsten wel terecht?

'Jazeker. We hebben lang neergekeken op China, dat haast opzettelijk met zijn ontwikkeling achterbleef, omdat het zich afkeerde van de rest van de wereld. Wij projecteerden er onze fantasieën op, wat al in de dertiende eeuw begon met de verhalen van Marco Polo en wat later een vervolg kreeg bij Voltaire. Die prees China de hemel in zonder er geweest te zijn. In dat rijtje past ook Sartre, die het land maar één keer bezocht, maar wel de Nieuwe Mens loofde die er zou ontstaan.

'Nu China zich voor de wereld heeft geopend, krijgen we eindelijk een realistischer beeld en komen alle talenten van het land weer naar voren. Het Westen krijgt steeds meer te maken met serieuze concurrentie, waar het zo lang van gespeend is gebleven. Ik zie geen enkele reden waarom de Chinezen straks niet ook uitstekende auto's of vliegtuigmotoren produceren. Dat betekent concurrentie op

producten met een hoge toegevoegde waarde, het terrein waarop Europa zich juist wil onderscheiden. Chinezen zijn verder erg goed in financiële zaken, op dat vlak gaan ze ook flink concurreren, zie nu al de opmars van Hongkong en Shanghai als financiële centra. Het Europese verlies aan banen zal doorgaan, en dan niet alleen in de textiel. En het zal ook niet lang duren of er vaart een Chinees oorlogsschip door de Middellandse Zee. Dat is het soort vertoon dat bij hun economische macht hoort. We zullen onze vermeende superioriteit vaarwel moeten zeggen en aan de slag moeten.'

Zijn het niet vooral de Chinezen zelf die zich superieur voelen, dankzij hun economische successen? Of kijken ze toch met een zekere bewondering naar het Westen en al die bekende wereldmerken die ze liever kopen dan Chinese spullen?

'Russen hebben een minderwaardigheidscomplex, maar Chinezen hebben daar beslist geen last van. Hun consumptiegoederen mogen nog niet van topkwaliteit zijn en dat mag enige jaloezie tot gevolg hebben, maar dat is slechts een kwestie van tijd een Italiaanse handtas kan nu nog wel beter zijn, maar de Chinezen twifelen er niet aan dat ze die achterstand gaan inhalen.

'Ze zijn onvergelijkbaar met enig ander volk ter wereld vanwege de machtige, indrukwekkende beschaving die ze hebben gehad. Hun geheel eigen geschiedenis geeft hen ook wel redenen om zich superieur te voelen. En zich arrogant te gedragen, daarvoor is nu meer reden dan op enig moment sinds het begin van de negentiende eeuw. Jegens het Westen speelt ook het gevoel van vernedering mee, als gevolg van het destijds in bezit nemen van China. Dat is zeker nog niet weg.

Met het economisch succes zie je dat het toenemende zelfvertrouwen een sterk nationalistische ondertoon krijgt. Waarom zouden ze in de rest van de mensheid willen opgaan? China mag dan wel lid geworden zijn van allerlei internationale organisaties, maar die afstandelijke grondhouding jegens de buitenwereld verlies je niet zomaar.'

Zakenlieden en soms ook politici in het Westen spreken tegenwoordig opvallend positief over het Chinese systeem, omdat het zo effectief en besluitvaardig is.

'Dat is wat de Fransen de tentation totalitaire, de totalitaire verleiding, noemen: waarom hebben wij niet iemand aan de macht die beslissingen neemt? Het is de hang naar autoriteit en orde China dat zou aantonen dat democratie niet deugt. Dat is werkelijk complete onzin. We hebben geen alternatief voor ons imperfecte systeem dat op nog minder perfecte mensen is gebouwd. De gedachte dat hun systeem iets voor ons zou kunnen zijn, zie ik als een voortzetting van de fantasieën die China nog altijd bij ons weet op te wekken.

'Ik ontwaar er ook een onderliggend racisme tegenover Chinezen in. Het is een bot standpunt, maar voor de ongeïnformeerde westerling zien ze er hetzelfde uit en zijn er heel veel van. De zakenlieden die zo positief over het Chinese systeem redeneren, geven niet om de Chinese arbeiders, die daaronder lijden denk aan het enorme aantal doden in de kolenmijnen ieder jaar. De Chinezen worden dus niet als individuen beschouwd door dit soort zakenlieden, een mensensoort die als weinig delicate zielen geldt. Dat hebben ze trouwens gemeen met de linkse intellectuelen die Mao zo geweldig vonden en voor wie de miljoenen doden niet telden. Waren het miljoenen Fransen geweest dan had iemand als Sartre daar vast wat anders tegenaan gekeken.'

Maar de Chinezen zelf hebben ook moeite de rechten van het individu te erkennen een mensenleven telt voor hen minder dan voor ons. Zie recent het tweejarige meisje dat werd aangereden op straat en niet werd geholpen.

'Inderdaad zit daar een probleem Mao overwoog zelfs ooit Chinezen getallen in plaats van namen te geven! Het communisme heeft een morele verwoesting veroorzaakt. De vorm van kapitalisme waar de Chinezen voor hebben gekozen, houdt daar rechtstreeks verband mee. Beide zijn onmenselijk. Het individu telt nauwelijks.

'Toch zie ik ook vooruitgang. Wanneer Ai WeiWei in mijn ogen geen groot kunstenaar, maar wel een dappere man wordt opgesloten, reageren sommigen

alsof dit enig verband met maoïstisch China houdt. Maar veertig jaar geleden zou hij zonder vorm van proces allang zijn doodgeschoten. Mao kon doen wat hij wilde, maar dat geldt helemaal niet meer voor de huidige Chinese leiders. Die moeten heel voorzichtig zijn, een economie runnen en met de publieke opinie rekening houden. Zij zijn geen schoften, maar politici die binnen smalle marges moeten opereren.

'Dat zij niet meteen de democratie invoeren, begrijp ik wel. Dat zou ik in hun positie ook niet doen. Ik denk dat hun duale stelsel van een autoritair systeem met kapitalisme het uiteindelijk niet zal redden. Voor de kenniseconomie die hen voor ogen staat, heb je vrije denkers nodig en dat gaat niet samen met een autoritair systeem. Dat zal zich moeten transformeren, maar dat gaat wel veel langer duren dan wij als democraten zouden willen.'

Welke impact op de Chinese samenleving verwacht u van internet en van het feit dat Chinese studenten massaal in het Westen studeren?

'Dat zijn zeker hoopvolle ontwikkelingen. Ik ben ook relatief optimistisch. Wie veertig jaar geleden had voorspeld dat China staatscontrole met kapitalisme zou gaan combineren, zou voor een al te grote optimist zijn versleten. Het was ondenkbaar, toch is het gebeurd.

'Tegelijkertijd denk ik dat je de impact van vijfduizend jaar geschiedenis niet moet onderschatten. Juist omdat de kern daarvan een desinteresse voor het westen was. Dat is diep geworteld. Net als hun vernedering uit de negentiende eeuw. Als wij straks vragen of ze iets niet willen produceren omdat er anders 500 duizend mensen hier hun baan verliezen, hoeven we niet op al te veel sympathie rekenen.'

Titel: Waarom de VS niet hoeven te vrezen dat china de nieuwe supermacht wordt
Auteur(s): Skidelski, Robert
Bron: Het Financieele Dagblad
Publicatiedatum: 12-06-2012

Waarom de VS niet hoeven te vrezen dat China de nieuwe supermacht wordt

Staat China op het punt de volgende mondiale supermacht te worden? Deze vraag wordt steeds vaker gesteld nu de Chinese economie met ruim 8% per jaar blijft groeien, terwijl de ontwikkelde wereld in een recessie of bijna-recessie blijft steken. China is al de op één na grootste economie ter wereld, en zal in 2017 de grootste worden. En de Chinese militaire uitgaven zijn hoger dan de groei van het bruto binnenlands product (bbp).

De vraag is redelijk genoeg zolang we er maar geen Amerikaanse draai aan geven. In Amerikaanse ogen kan er maar één supermacht zijn, zodat de opkomst van China automatisch ten koste zal gaan van de Verenigde Staten. Voor velen in de VS vertegenwoordigt China zelfs een existentiële uitdaging.

Maar dat is zwaar overdreven. In feite is het bestaan van één enkele supermacht zeer ongebruikelijk. Deze situatie is pas tot stand gekomen door de onverwachte ineenstorting van de Sovjet-Unie in 1991. De normale toestand is er één van coëxistentie, soms vreedzaam, soms belligerent, tussen diverse grote machten.

Groot-Brittannië, wiens positie in de vorige eeuw door de VS zou zijn overgenomen, was bijvoorbeeld nooit een supermacht in de Amerikaanse betekenis van het woord. Ondanks zijn wijdverbreide imperium en zijn overmacht op zee had het 19de-eeuwse Groot-Brittannië nooit zonder bondgenoten een oorlog tegen Frankrijk, Duitsland of Rusland kunnen winnen. Groot-Brittannië was eerder een wereldmacht een van de vele rijken uit de geschiedenis, die zich onderscheidde van mindere machten door de

geografische omvang van hun invloed en belangen.

De verstandige vraag luidt daarom niet of China de positie van de VS zal overnemen, maar of het land zich een aantal attributen van een wereldmacht zal aanmeten, in het bijzonder een gevoel van verantwoordelijkheid voor de wereldorde.

Zelfs als hij op deze bescheidener manier wordt gesteld, laat deze vraag zich niet eenduidig beantwoorden. Het eerste probleem is de Chinese economie: zo dynamisch als die aan de oppervlakte is, zo krakkemikkig is die daaronder.

De analist Chi Lo heeft op inzichtelijke wijze een beeld geschetst van macro-successen naast micro-mislukkingen. Het grote stimuleringspakket van 4 biljoen yuan (\$ 586 mrd) van november 2008, dat voor het grootste deel via rechtstreekse bankkredieten in verlieslijdende staatsbedrijven werd gestoken, heeft de Chinese groei ondanks de wereldwijde recessie op peil gehouden. Maar de prijs was dat het geld steeds vaker op de verkeerde plekken terecht kwam, wat resulteerde in groeiende portefeuilles met slechte leningen, terwijl de buitensporige besparingen van de Chinese huishoudens hebben geleid tot het ontstaan van vastgoedzeepbellen. Bovendien betoogt Chi dat de crisis van 2008 het Chinese exportmodel schipbreuk heeft doen lijden, omdat de vraag vanuit de ontwikkelde landen voor langere tijd is afgenomen.

China moet nu dringend een nieuw evenwicht zien te vinden door binnen zijn economie een verschuiving door te voeren van publieke investeringen en export naar publieke en particuliere consumptie. Op de korte termijn moet een deel van het spaargeld worden belegd in echte bezittingen in het buitenland, en niet slechts in Amerikaanse staatsobligaties. Maar op de langere termijn moet de buitensporige neiging van de Chinese huishoudens om te sparen worden teruggedrongen door de ontwikkeling van een sociaal veiligheidsnet en instrumenten voor het consumentenkrediet.

Bovendien heeft China, als het een economische wereldmacht wil worden, een munt nodig waarin buitenlanders willen investeren. Dat betekent dat die munt volledig inwisselbaar moet zijn, en dat er een diep en liquide financieel systeem moet komen, een aandelenmarkt voor het ophalen van kapitaal, en een marktrente voor leningen. En hoewel China heeft gesproken over een internationalisering van de yuan, heeft het land op dit vlak tot nu toe weinig ondernomen. Intussen, zo schrijft Chi, wordt de dollar nog steeds ondersteund door de sterke politieke relaties van de VS met het grootste deel van de landen die er grote valuta-reserves op na houden. Japan, Zuid-Korea, Saoedi-Arabië, Koeweit, Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten schuilen allemaal onder de Amerikaanse militaire paraplu.

Het tweede probleem is er een van politieke waarden. De verdere opkomst van China zal afhangen van de ontmanteling van een paar klassieke communistische beleidsiconen, zoals het publieke eigendom van de productiemiddelen. Het blijft de vraag hoe ver deze hervormingen zullen mogen gaan voordat zij het politieke monopolie van de Communistische Partij zullen tarten, dat door de grondwet uit 1978 wordt gegarandeerd.

Het Chinese politieke systeem is gebaseerd op twee belangrijke culturele waarden. Het eerste is het hiërarchische en op de familie geënte karakter van het Chinese politieke denken. Chinese filosofen erkennen de waarde van spontaniteit, maar binnen een strikt geordende wereld, waarin de mensen hun plaats kennen. Zoals het in de Gesprekken van Confucius wordt verwoord: Laat de heerser heerser zijn, de onderdaan onderdaan, een vader een vader en een zoon een zoon.

Er is ook heel weinig geloof in de heiligheid van het menselijk leven: het boeddhisme stelt dat er geen verschil is tussen mensen, dieren en planten. Een belofte om de mensenrechten te zullen beschermen werd in 2004 in de Chinese grondwet opgenomen; maar zoals uit de recente zaak van de blinde dissident Chen Guangcheng blijkt, is dit grotendeels een dode letter. Op dezelfde manier komt privébezit op de tweede plaats, na collectief eigendom.

Dan is er nog de confuciaanse doctrine van het mandaat van de hemel, waardoor politieke macht wordt gelegitimeerd. Vandaag de dag gaat het eerder om het mandaat van het marxisme, maar in geen van beide varianten is er ruimte voor een mandaat van het volk. Dubbelzinnigheid over de bron van de legitieme macht is niet alleen een groot obstakel voor democratisering, maar ook een potentiële bron van politieke instabiliteit.

Deze historische erfstukken beperken de mate waarin China zal kunnen deelnemen aan het mondiale leiderschap, waarvoor enige mate van overeenkomst tussen de Chinese en westerse waarden vereist is. Het Westen beweert dat zijn waarden universeel zijn, en de VS en Europa zullen niet ophouden deze waarden aan China op te leggen. Het is moeilijk voorstelbaar dat dit proces een andere wending zal nemen doordat China zijn eigen waarden gaat exporteren.

China heeft een keuze: het kan de westerse waarden aanvaarden, of proberen een Oost-Aziatische invloedssfeer te creëren om zichzelf daartegen te beschermen. De laatstgenoemde koers zal niet alleen tot een conflict met de VS leiden, maar ook met andere Aziatische machten, vooral met Japan en India. De best mogelijke toekomst van China ligt dus waarschijnlijk in de aanvaarding van westerse normen, die het zou kunnen proberen te kruiden met Chinese elementen.

Maar geen van beide keuzes voorziet in een scenario waarin China de plaats van de VS inneemt. Dat is volgens mij ook niet wat China wil. Het doel is respect, geen overheersing.

Robert Skidelsky, lid van het Britse House of Lords, is em. hoogleraar politieke economie aan de Warwick University. © Project Syndicate 2012 Vertaling: Menno Grootveld

Onder de dynamische oppervlakte is de Chinese economie krakkemikkig

China heeft bij lang na geen munt waarin buitenlanders willen investeren

De eerste keizer van China kreeg een leger van terracottafiguren mee toen hij begraven werd. Het politieke systeem is nog altijd gebaseerd op een strikte hiërarchie waarin mensen hun plaats kennen. Foto: HH

Titel: Een vierde industriële revolutie

Auteur(s): Mees, Heleen

Bron: Het Financieele Dagblad

Publicatiedatum: 11-10-2012

'Een vierde industriële revolutie'

In een recente onderzoekspaper betoogt Robert Gordon, hoogleraar economie aan Northwestern University, dat de ongebreidelde economische groei in geavanceerde economieën als de Verenigde Staten tot het verleden behoort. Ten dele komt dat door de vergrijzing. De babyboomgeneratie gaat met pensioen en het demografisch dividend zal in de komende decennia een demografisch zwaard van Damocles worden.

Maar even belangrijk is volgens Gordon dat economische groei wordt gedreven door de ontdekking en het gebruik van specifieke technologieën, die het leven transformeren. De ontdekking en het gebruik van elektriciteit, de verbrandingsmotor, stromend water en riolering, communicatiemiddelen (radio en telefoon), chemicaliën en aardolie hebben de afgelopen 250 jaar tot een ware productiviteitsexplosie geleid. Deze ontdekkingen zijn te herleiden tot de tweede industriële revolutie .

De derde industriële revolutie, het informatietijdperk, is feitelijk al vijftig jaar oud. De impact van de computer, de halfgeleider en internet op de economie en de samenleving is in de ogen van Gordon veel oppervlakkiger dan die van de tweede industriële revolutie. Maar veel van de veranderingen die het gevolg waren van de tweede industriële revolutie waren eenmalig. De snelheid van reizen ging van paard naar straalvliegtuig. De laatste vijftig jaar is op dat punt geen vooruitgang meer

geboekt. Dat geldt ook voor de kindersterfte en de bevrijding van de vrouw van huishoudelijke taken, hoewel in Nederland op dat laatste punt nog een wereld te winnen is.

Gordon voorziet in de komende decennia nog wel mondiale groei, als opkomende economieën de inhaalslag met westerse economieën maken. Maar voor de levensstandaard van 99% van de Amerikanen (en Europeanen) zal dit weinig verschil maken. De koopkracht van die groep zal blijvend onder druk staan als gevolg van globalisering, de daarmee samenhangende stijgende kosten van grondstoffen, de vergrijzing, hoge overheidsschulden en particuliere schulden. Alleen de elites in het Westen zullen profiteren van de globalisering, aldus Gordon.

Op dit laatste punt ben ik het niet met hem eens. De opkomst van China, India en andere nieuwe economieën zal de aardbol voor zo'n uitdaging stellen in termen van klimaat, voedsel en andere natuurlijke hulpbronnen, dat die het Westen wel tot een vierde industriële revolutie dwingt.

De vondst van schaliegas is zo'n voorbeeld. Daarvan zullen niet zozeer de urbane elites profiteren, maar vooral bewoners van rurale gebieden. Hetzelfde geldt voor intensivering van de landbouw. Met de huidige technieken is er in het Westen mogelijk weinig winst te behalen, maar nieuwe technieken kunnen nieuwe kansen bieden.

Met haar nieuwste boek *Hamburgers in het paradijs* Voedsel in tijden van schaarste en overvloed toont Louise Fresco, hoogleraar voedseltechnologie en NRC-columnist, zich een vooruitgangsgelovige. In een discussie met Marianne Thieme in het televisieprogramma *Buitenhof* hield ze staande dat de wereldbevolking kan groeien en welvarender kan worden zonder dat iedereen vegetariër hoeft te worden. In uiterste nood kan de aarde wel 50 miljard mensen voeden, aldus Fresco, al eten we dan louter linzen.

Om meer monden te voeden zonder de mineralen die in vlees zitten te offeren, is het volgens Fresco wel noodzakelijk dat de overheid een onderzoeksprogramma voor de komende decennia ontwikkelt om technologische ontwikkeling te stimuleren. Zoals ik in deze rubriek al eerder opmerkte, is het inderdaad verstandig om je niet te veel op de markt te verlaten.

Ik heb *Hamburgers in het paradijs* nog niet kunnen lezen, maar ik ben razend benieuwd hoe zo'n onderzoeksprogramma eruit moet gaan zien.

(Heleen Mees is econoom, jurist en publicist en doceert *Managing Global Economic Crises* aan New York University, Wagner Graduate School of Public Service)

Titel: 'China is niet noodzakelijkerwijs een bedreiging'
Auteur(s): Friese, Paul
Bron: NRC Handelsblad
Publicatiedatum: 03-04-2004

'China is niet noodzakelijkerwijs een bedreiging' ; Fenomenale expansie van Rijk van het Midden zet wereldeconomie op haar kop

DOOR ONZE REDACTEUR PAUL FRIESE

Nergens ter wereld groeit de economie al zo lang zo hard als in China. In 25 jaar zijn 500 miljoen Chinezen geïndustrialiseerd. Hun lage lonen zullen decennialang de werkgelegen-

heid van de rijke industrielanden onder druk zetten. Eerste deel van een serie over de kracht en de risico's van China's nieuwe 'sprong voorwaarts'.

Tienbaans is de autosnelweg naar Shenzhen. Dit is Californie niet, dit is China. Aan de rechterkant, gescheiden door palmbomen en strand, schittert de Zuid-Chinese Zee. In de verte ligt een vloot mammoetschepen, hoog opgetast met containers. Op deze zondagmorgen is het druk op de weg,

vrijwel allemaal gloednieuwe auto's. Dit is Guangdong, China's rijkste provincie, waar bijna een kwart eeuw geleden het 'socialisme met Chinese karakters' aan zijn expansie begon. Een expansie die als een vloedlijn langzaam maar onweerstaanbaar over het land optrekt, eerst naar het noorden, dan, zo wensen de Chinese machthebbers, naar het uitgestrekte, nu nog straatarme westen.

Ontelbare bouwkransen bewegen hun armen boven een voorstad in aanbouw: in China wordt zeven dagen per week gebouwd. Meer en meer viaducten kruisen de weg, soms twee, drie boven elkaar. Wolkenkrabbers doemen op. Langs brede boulevards houden modieus geklede Chinezen pantoffelparade. Hier en daar rijdt een enkele Chinees op een fiets.

Opeens is zijn lachende hoofd te zien. Bij een park in het centrum prijkt de kleine man in blauw Maopak op een groot billboard met achter hem de skyline van de stad. 'Volg de Partijlijn, voor 100 jaar stabiliteit' staat er in het Chinees. Deng Xiaoping is nog altijd zeer populair onder de Chinezen, want aan hem danken zij hun welvaart en vrijheid, zeggen ze, al is die vrijheid natuurlijk ook een met Chinese karakters.

Shenzhen met zijn ruim 7 miljoen inwoners ligt tegen de kont van het hoogkapitalistische Hongkong. Die nabijheid deed de machthebbers in 1980 besluiten om van Guangdong en de aangrenzende provincie Fujian de drijvende kracht van China's economische expansie te maken. Hier werden de eerste buitenlandse investeerders verwelkomd. Tien jaar later waren er rondom de Parelrivierdelta in Guangdong 25.000 Hongkongse fabrieken neergestreken, nog weer tien jaar later bijna drie keer zo veel. "En al zijn volgens de statistieken veel van deze bedrijven Chinese bedrijven, in feite zijn het door Hongkong met design, R&D en kapitaal gesteunde bedrijven", zegt econoom Pansy Yau van de Hongkong Trade and Development Council. In het voetspoor van die Hongkongse fabrieken kwamen de investeerders uit de 'afvallige provincie' Taiwan, dat net als Hongkong inmiddels hecht met de Chinese economie is vervlochten. Hongkong, Taiwan en, in iets mindere mate, ook Singapore, hebben de Chinese economische expansie op gang gebracht, later aangevuld met de multinationals en de eigen, gemoderniseerde Chinese bedrijven, waardoor China nu al bijna een kwart eeuw lang jaarlijks fenomenaal groeit en intussen de sterkste groeimotor van de wereldeconomie is geworden.

De hogesnelheidstrein van Shenzhen naar de noordwestelijk gelegen provinciehoofdstad Guangzhou (Kanton) glijdt door een heuvelachtig landschap waarboven de zon hoe langer hoe meer schuilgaat achter lichtbruine sluiers. Hier wordt zichtbaar wat China voor zijn socialisme met Chinese karakters betaalt. Als een slagschaduw hangt de luchtverontreiniging boven de meer dan 2000 jaar oude stad, waar kinderen nog nooit de zon hebben gezien. Elke dag verdwijnen de toppen van de wolkenkrabbers in de smog. Het autopark is ultramodern. Chique winkels zijn er bij de vleet. Toch gaan de mensen op straat hier minder modieus gekleed dan in Shenzhen, eerder boers, alsof de vloedlijn van de modernisering nog niet helemaal Guangzhou heeft bereikt. Misschien gebeurt dat over anderhalf jaar. Zo goed als nog maar anderhalf jaar terug in Shanghai, de op een na rijkste agglomeratie van China, voornamelijk oude modellen Volkswagens (en ontelbare fietsers) reden, maar intussen het autopark ook ultramodern is en de milieuverontreiniging niet minder catastrofaal.

En catastrofaal is die verontreiniging in heel China. Van alle middelgrote en grote Chinese steden is 80 procent zwaar vervuild. Eenderde van het land is door zure regen aangetast, niet het minst door de kolengestookte elektriciteitscentrales. Wegens de welvaartsstijging is niet meer de industrie, maar zijn de huishoudens nu de grote watervervuilers geworden (130 steden kampen met ernstige schaarste aan schoon drinkwater). En behalve de lucht en het water is in China ook de grond zwaar vervuild. De economische expansie gebeurt op zo'n reusachtige schaal, gaat met zo'n reusachtige snelheid - in de afgelopen 25 jaar zijn 500 miljoen Chinezen 'geindustrialiseerd', dat is in de wereldgeschiedenis nog nooit eerder gehaald - dat het deel van het bbp dat de machthebbers aan de bestrijding van de milieuverontreiniging besteden (1 procent, 11,5 miljard euro) nooit effectief kan zijn. "Het vergt een lang gevecht, eindeloos onderricht, afdwingen van maatregelen en, niet op de laatste plaats, sociale druk", zegt Xingdong Chen, econoom bij de Franse zakenbank Paribas (per e-mail) vanuit Peking.

Die geindustrialiseerde bevolkingsexplosie wordt aan de gang gehouden door de massale toestroom van de plattelandsbevolking naar de steden en werkt als een deflatoire kracht zonder weerga op de Chinese economie, ja op de hele wereldeconomie. "Er zijn gewoon te veel mensen die de lonen laag houden en dat gaat nog decennia zo door", zegt Andy Xie, managing director bij de Amerikaanse zakenbank Morgan Stanley in Hongkong. Dat onderscheidt het Rijk van het Midden wezenlijk van de vroege, naoorlogse fase in de economische ontwikkeling van Japan en de andere Aziatische tijgers. Sterker, zegt Xie, dat maakt de Chinese arbeidsmarkt uniek.

Volgens hem is er een groep van inmiddels zo'n 40 miljoen Chinezen die echt profiteert van de expansie, die werken voor de multinationals, de financiële en de onroerendgoedsector, die een BMW of een Honda kunnen kopen. Maar de overgrote meerderheid 'geindustrialiseerde' Chinezen staat volgens Xie "bloot aan onophoudelijke concurrentie op de arbeidsmarkt" wegens de onophoudelijke toestroom van nieuwe arbeiders die zich melden en die als een tweede vloedlijn van west naar oost optrekt. En deze deflatoire kracht werkt als een natuurverschijnsel waartegen geen kruid is gewassen,

ook al zouden de Chinese machthebbers, die de ontwikkelingen uit een oogpunt van sociale stabiliteit nu eenmaal graag beheersen, dat willen.

Die kracht zet niet alleen de prijzen in de wereld op hun kop, ze beukt ook in op de werkgelegenheid in de rijke landen. Zelfs een krachtige revaluatie van de yuan - de Chinese munt is nu op 8 dollarcent aan de dollar gekoppeld - zal de rijke industrielanden niet helpen, zegt Dong Tao, topeconoom bij de Zwitserse zakenbank CSFB in Hongkong. "Als de yuan met 40 procent zou revalueren, helpt dat Maleisie, Mexico, niet Milwaukee", zegt hij. Het loonverschil is te groot: 40 procent hoger in de VS, 43 procent hoger in Duitsland. In Europa - dat veel meer dan de VS zijn handel met China met quota probeert te managen, maar waarschijnlijk tevergeefs - zal met name Duitsland wegens zijn grote industrie worden getroffen..Japan zal zelfs hard worden getroffen. China's lage lonen zullen voor de rijke industrielanden tientallen jaren lang zeer problematisch worden, voorspelt Andy Xie. Om het scherper te stellen: "Tien jaar geleden stond China voor goedkope producten en lage kwaliteit, nu voor goedkope producten en hoge kwaliteit."

Wie profiteren, zijn de westerse consument en de producent. Zo betaalt de Amerikaanse consument volgens Xie 4 dollar op elke Chinese invoerdollar naar Amerika. Hij is dan nog aanzienlijk goedkoper uit dan met producten van puur Amerikaanse makelij. De Nike's en de Wal-Marts strijken dan 3 dollar op. En wat de consument overhoudt, kan hij aan andere producten besteden, waarvan dan weer andere producenten profiteren. En aan Chinese zijde profiteren de gewezen plattelandarbeider en de achterblijver die zich opmaakt om naar het oosten te trekken: al blijft hun loon wegens de deflatoire concurrentie achter bij de productiviteit.

Toch is China niet alleen maar een schier onuitputtelijke deflatiebron met wereldwijde zegeningen - op de gevolgen voor de industriële werkgelegenheid in de rijke landen na. Het is complexer, zegt Dong Tao. "China heeft ook het vermogen de inflatie op te drijven."

Wegens zijn expansie zal China dit jaar Japan passeren als de op een na grootste olieconsument ter wereld. China consumeert al een vijfde van alle koper, een vijfde van alle nikkel, een vierde van alle staal, de helft van alle cement in de wereld. Olie, de belangrijkste grondstof ter wereld, zal volgens hem structureel duurder worden. Staal is in een jaar 17 tot 33 procent (afhankelijk van het soort staal) duurder geworden, koper 15 procent, aluminium 35 procent, kolen 35 procent, ijzererts 36 procent. Dong Tao: "Dat is geen hype, dat is echt."

Volgens Xie komt die prijsopdrijving door de Chinese huizenmarkt, die in 1998 aan zijn take off is begonnen. De overinvesteringen in die markt drijven volgens hem alles op, tot en met de Chinese bankkredieten. "Momenteel is in China meer dan 1,1 miljard vierkante meter onder constructie, meer dan de rest van de wereld bouwt."

Overinvesteringen. Het woord ligt in het financiële centrum van Hongkong menigeen in de mond bestorven. China investeert van zijn bbp 43 procent. "Voor de langere termijn is dat onhoudbaar", zegt Yiping Yuan, econoom bij de Amerikaanse Citigroup in Hongkong. En al zie je volgens hem nu dezelfde problemen als waarmee de Aziatische tijgers bij hun ontwikkeling worstelden (zwakke banken, ondoorzichtig ondernemingsbestuur, en inderdaad zwaar leunen op investeringen) toch is China in een belangrijk opzicht een uitzondering, zeker vergeleken met Japan. China stelt zich open voor het buitenland ("China is deel van de wereldeconomie geworden zonder eigen technologie of eigen merken, zoals het mercantilistische en het veel nationalistischer Japan of Zuid-Korea", zegt Andy Xie van Morgan Stanley). En behalve die openheid is er volgens Yuan van Citigroup bij de Chinese machthebbers een grondig besef van de economische problemen waarmee China kampt en de vastberaden wil om veranderingen door te voeren. Een mening die iedereen in Hongkong deelt. Al voegt hij eraan toe, net als iedereen in Hongkong, niet zeker over de goede afloop te zijn.

Dong Tao somt de problemen op, hamerend met zijn hand op het bureaublad, hoog boven de stad: in de komende drie jaar een verdubbeling van de Chinese productiecapaciteit bij staal, mobiele telefoons, auto's, textiel, scheepsbouw, containerhavens. "Een fenomale uitbreiding." En die verdubbeling betekent volgens hem dat er acute knelpunten zullen ontstaan bij de stroomvoorziening, bij het transport, bij de infrastructuur. Nu al wordt in veel steden de stroom gerantsoeneerd. Als dat allemaal fout afloopt, zul je volgens hem een vulkaanuitbarsting aan slechte bankleningen zien, die nu al officieus 40 procent (600 miljard dollar) van het hele Chinese bbp uitmaken. Bedrijven zullen hun leningen niet meer kunnen terugbetalen, niet op de laatste plaats de bouwbedrijven die nu ontdekken dat de koopkrachtontwikkeling hun bouwwoede niet kan bijhouden. En die slechte leningen bedreigen op hun beurt de staatsfinancien.

Hoewel de misallocatie van bankkredieten naar investeringen vooral bij de staatsbedrijven het achterliggende probleem van de slechte leningen vormt (wegens professionele onkunde bij risicoanalyse, zeggen ze in Hongkong), beginnen de vier grote staatsbanken nu toch hun bakens te verzetten. Prive-bedrijven worden niet langer meer door hen gediscrimineerd zoals dat in het verleden het geval was. Daarbij gaat het niet om de puur particuliere bedrijven, die nog volop het leven zuur wordt gemaakt en, klein als ze meestal zijn, nog geen 10 procent van de Chinese economie uitmaken.

Het gaat juist om de deels staats-, deels particuliere ondernemingen, waar het management naar winst streeft, marktgeoriënteerd is en de volledige controle over de bedrijfsstrategie heeft. Zij hebben dan ook de gedaante van prive-bedrijven aangenomen. Zij zijn samen met de buitenlandse investeerders de drijvende kracht van de Chinese expansie geworden. "Zij bewerkstelligen de meeste dynamiek, scheppen vrijwel alle nieuwe banen", zegt Dong Tao.

Het gaat daarbij om ondernemingen in de telecomsector, petrochemie, olieindustrie, auto-industrie, staal- en aluminiumsector. Voor een kwart zijn ze aan de Chinese beurs genoteerd, voor 75 procent nog in overheidshanden (inclusief lokale overheden). Met buitenlandse bedrijven hebben ze vaak joint ventures gesloten. Zij zullen straks de Chinese wereldmerken genereren. Zij zijn bovendien de lieveling van de buitenlandse belegger, al was het maar omdat de schaduw van de staat als een financiële garantie wordt gezien dat ze niet zullen omvallen. Zij oogsten met hun beursgang in Hongkong en New York succes, hoewel de liefde van de belegger soms ver gaat.

Gezond zijn die bedrijven niet allemaal, zegt Andy Xie van Morgan Stanley. De buitensporig grote belangstelling voor de aandelenemissies begin dit jaar was "je reinste hype", zegt de Taiwanese Patrick Poon in Hongkong, voor de Nederlandse bankverzekeraar ING de hoogste man verantwoordelijk voor China, Hongkong en Taiwan.

Die belangstelling van de buitenlandse belegger gaat zelfs uit naar de staatsbanken, ondanks hun wankele toestand wegens de berg aan slechte leningen waaronder ze gebukt gaan. "Een tijdbom, absoluut de achilleshiel van de Chinese economie", zegt Dong Tao over de banken. Als in China een bankencrisis zou uitbreken, zegt Xiping Yuan van Citigroup ("Ik wil niet suggereren dat dit erg waarschijnlijk is"), bijvoorbeeld doordat de uiterst spaarzame Chinezen hun bank niet meer vertrouwen en hun geld van de bank afhalen, zodat die in acute liquiditeitsproblemen terechtkomt, zal ook de wereld daarvan de gevolgen ondervinden. Zo zullen de grondstoffenmarkten instorten, zal China als prominente schakel in de Aziatische aanbodketen van elektronica de rest van Azië gevoelig treffen. Maar niemand in Hongkong die in dit scenario gelooft. De staat zal de banken altijd te hulp schieten. En de Chinese staat is rijk genoeg. Zo worden bijvoorbeeld de door de communisten in 1949 geconfisqueerde koloniale huizen met grond in Shanghai nu voor duizelingwekkende bedragen verkocht. Andy Xie schat de rijkdom van de Chinese staat op meer dan 1.000 miljard dollar. Evenveel als er volgens hem aan slechte bankleningen en pensioenaanspraken zijn. Xie: "Ze moeten de slechte leningen alleen niet verder laten oplopen."

Al nemen de machthebbers nu de ene na de andere monetaire maatregel, mogen bedrijven zelfs een deel van hun dollartegoeden in het buitenland spenderen (om bijvoorbeeld overnames te doen) in plaats van tegen yuans om te ruilen bij de centrale bank - het laatste doet de geldgroei verontrustend aanwakkeren - toch is alleen de arbeidsmarkt van vitale betekenis voor China. Want de noodzaak van sociale stabiliteit (werkgelegenheid) legt tegelijkertijd politieke druk op de banken om toch weer massaal geld uit te lenen. "Het zijn staatsbanken tenslotte", zegt Xie.

Daarbij verkeert de centrale bank in een niet bepaald benijdenswaardige positie, want haar belangrijkste wapen, de rente, is stomp geworden. Verhoogt de centrale bank namelijk de (zeer lage) rente om de economie af te koelen - dat laatste houdt iedereen voor wenselijk - dan stroomt er speculatiegeld naar China in overvloed toe, wat de kredietverlening verder zal opjagen.

Intussen verdampen de winsten van veel Chinese bedrijven. Door de explosief gestegen grondstoffenprijzen stijgen de producentenprijzen. Maar de producenten hebben wegens de overcapaciteit in veel sectoren geen macht om de gestegen prijzen aan de consument door te berekenen. "Anders hadden ze dat zeker al gedaan", zegt Yiping Yuan van Citigroup. De consumentenvraag is niet groot genoeg om de kosten af te wentelen, aangezien er in China wegens het vele sparen sprake is van onderconsumptie. Revaluatie dan? "Dat zal goed voor China zijn", meent Dong Tao. Want nu schaaft volgens hem de vaste, ondergewaardeerde munt niet alleen het buitenland, ook China zelf. En wat als de machthebbers blijven weigeren aan de (internationale) druk toe te geven? "Dan zullen de knelpunten bij de infrastructuur, de stroomvoorziening, het transport wel voor afkoeling zorgen", klinkt het grimmig.

Het dubbeldeks trammetje op Hongkong-eiland nadert de halte aan Kennedy Town Praya. De wolkenkrabbers van het financiële centrum zijn dan al niet meer te zien. Veel studenten wurmen zich naar de uitgang. Vlakbij, tegen de bergen aan, ligt de universiteit. Uit open ramen klinken flarden Bach. Het studentenorkest repeteert. Op de economische faculteit is het even zoeken naar de kamer van professor Chong-En Bai. Een vriendelijke dertiger die vervolgens in een college van veertig minuten alle problemen van China van tafel veegt. Revaluatie van de yuan? Niet doen, moedigt de speculanten nog meer aan. De yuan ondergewaardeerd? Onzin. De export groeit nauwelijks minder hard dan de import en het betrekkelijk kleine handelsoverschot zal dit jaar omslaan in een tekort. Inflatie? Komt door de gestegen voedselprijzen. Puur 'varkenscyclus'. Wegens de lage prijzen verbouwen de boeren niet meer. Nu stijgen de prijzen en gaan ze weer verbouwen. Overcapaciteit? China zal gewoon met nog meer kracht de wereldmarkt opgaan. Let maar op: het buitenland zal straks

gaan klagen dat China hun 'autobanen' opeet. De Chinese investeerders zijn niet krankzinnig. Zij verwachten dat de vraag zal blijven groeien.

De professor glimlacht. In China is de markt nog lang niet verzadigd. Guangdong met zijn 42,8 miljoen inwoners groeit na 25 jaar nog aldoor sneller dan de regio Shanghai met zijn 78,5 miljoen inwoners. Een zesde van de wereldbevolking komt de wereldmarkt op, doceert de hoogleraar. Het Westen zal moeten leren wegens het reusachtige banenverlies zich aan te passen.

China zal met name in Europa de sanering van de verzorgingsstaat afdwingen en een eind maken aan de "droevige" onderbenutting van zijn potentieel. De VS zijn veel verder, zij maken van China gebruik. En al is het altijd moeilijk mensen ervan te overtuigen dat ze zich geen zorgen hoeven te maken, uiteindelijk profiteert iedereen. China neemt al bijna de helft van de mondiale economische groei voor zijn rekening. "China is niet noodzakelijkerwijs een bedreiging."

Titel: De gele groei
Auteur(s): Vandormael, Bart
Bron: Knack
Publicatiedatum: 04-07-2004

gele groei

Als China zijn spectaculaire economische opmars voortzet, snelt het land Europa en de VS voorbij als wereldmacht. Dreigt de zeepbel straks uiteen te spatten of moet het Westen echt bang worden?

Bron van wantrouwen Sterke troeven Slim krimpen

Acht procent groei per jaar? Negen procent misschien, tien of zelfs elf? De cijfers over de economische bloei van China verschillen van bron tot bron, maar spectaculair zijn ze in ieder geval. Niemand slaagde ooit in wat president Hu Jintao en zijn voorganger Jiang Zemin met zo'n groot land als China hebben klaargespeeld. Zelfs in volle internet- en IT-euforie kenden Europa en de Verenigde Staten niet zo'n expansie. Sceptici vermoeden dat China straks getroffen wordt door een oosterse variant van de dotcom-bubble, maar er zijn voldoende elementen die erop wijzen dat de groei nog een hele tijd kan aanhouden. Meer nog, de nieuwe supermacht lijkt niet meer te stuiten.

Terwijl Europa en de VS vechten tegen de werkloosheid, rekent China de komende 20 jaar op 500 miljoen nieuwe banen. De tien miljoen leraren in het land moeten volstaan om ervoor te zorgen dat het onderwijs voldoende hooggeschoolde werkkrachten aflevert. Aan werkkrachten overigens geen gebrek, want China telt liefst 1,3 miljard inwoners. Op het platteland wonen naar schatting 170 miljoen mensen zonder werk, wat maakt dat er volk genoeg is om de vacatures in te vullen. Verwacht wordt dat de komende 25 jaar meer dan 300 miljoen plattelandsbewoners naar de steden zullen trekken. Staatsondernemingen worden gedwongen tot hervormingen - hogere productiviteit met minder werknemers - maar daar staat tegenover dat privé-bedrijven aan de lopende band aanwerven. De privé-sector is goed voor 90 procent van de nieuwe jobs. Meer dan een miljard inwoners garanderen voorts een enorme afzetmarkt voor nieuwe producten en diensten.

Een illustratie van wat dat zoal betekent: een miljoen Chinese bedrijven halen een jaaromzet van 100 miljoen dollar of meer, zonder dat ze één cent verdienen aan export. Minstens even belangrijk is het feit dat China vandaag meer buitenlandse investeringen aantrekt dan om het even welk ander land in de wereld. Niet alleen de lage loonkosten zorgen voor die buitenlandse interesse, ook de enorme inspanningen die China zich getroost om zijn infrastructuur te moderniseren en uit te breiden.

Als westerse bedrijven voor de keuze staan om te investeren in Polen, India of China, komen ze na een analyse bijna allemaal tot dezelfde conclusie: let's go to China! 'Wij doen er zaken sinds 1980', vertelt Larry Weinbach, CEO van het Amerikaanse Unisys, dat technologiesystemen en -diensten levert in meer dan honderd landen. Weinbach is natuurlijk niet blind voor de lage loonkosten die hij in het Verre Oosten moet betalen. 'Die kosten bedragen er 25 procent van wat men in de VS betaalt, en in de VS liggen ze dan nog eens 25 procent lager dan in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.' In zo'n klimaat is het prettig ondernemen, vindt ook Nokia, dat 4500 mensen tewerkstelt in China. 'China beschikt over ongekende mogelijkheden', aldus Markku Mäkinen, raadgever van de gsm-gigant en net

terug van een verblijf van drie jaar in het Verre Oosten. 'Dat gezegd zijnde, worden we er als westers bedrijf ook geconfronteerd met grote uitdagingen. Het is een complexe en ontransparante markt met een moordende concurrentie.' Larry Weinbach noemt het gebrek aan transparantie 'een bron van wantrouwen'. Het komt erop aan de ogen open te houden. 'Wanneer je een joint venture met een plaatselijke partner aangaat, moet je vooraf precies vastleggen hoe de winstverdeling gebeurt, want Chinezen hanteren een andere definitie van het begrip winst. Vaak zijn ze bijvoorbeeld niet bereid intellectuele rechten te betalen, waardoor ze tot een andere kosten-batenberekening komen.'

Cultuurverschillen en communicatieproblemen maken een samenwerking alleen maar moeilijker, maar daar wordt aan gewerkt. 'We leren de taal en de businessprincipes van het Westen', aldus Weng-Guang Shao, directeur van de Chinese mediagroep Phoenix CNE, die zich steeds meer internationaal oriënteert. 'Chinese bedrijven die in het buitenland actief zijn, proberen in eerste instantie marktaandeel te verwerven via een scherpere prijs, maar doen nu ook aan branding en marketing, zoals hun westerse concurrenten.' Het lijkt dan ook aannemelijk dat China zijn exportvolume de komende jaren gevoelig zal kunnen verhogen. Nu al produceert de nieuwe supermacht de helft van alle dvd-spelers en digitale camera's, die wereldwijd in de winkels liggen.

De export stijgt, de import doet dat ook. 'Het succes van China deint uit naar andere landen', meent Jonathan Story, hoogleraar aan de INSEAD-hogeschool, een van de toonaangevende niet-Amerikaanse business schools, met campussen in Frankrijk en Singapore. 'Door zijn toenemende import is China vandaag de drijvende kracht voor de groei van de Japanse economie. Het grote handelsoverschot van China met de VS houdt bovendien de dollar overeind en helpt zo om de intrestvoet in de VS laag te houden.' Ook opmerkelijk: Europa exporteert meer naar China dan naar de VS en Japan. Het hoge exportvolume en de enorme buitenlandse investeringen onderscheiden China van India, die andere opkomende supermacht met meer dan een miljard inwoners. Ook India kent een economische groei waar Europa en de VS alleen van kunnen dromen, maar hij verschaalt in de schaduw van China.

Samen met oud-premier van Australië Bob Hawke en Duits toekomstwetenschapper Karlheinz Steinmüller, zijn Jonathan Story (INSEAD), Markku Mäkinen (Nokia) en Weng-Guang Shao (Phoenix CNE) te gast op het door Unisys georganiseerde seminarie The China Syndrome in het Zuid-Franse Saint-Paul de Vence. Waar het unisono klinkt: de toekomst ligt in China. Het land heeft namelijk sterke troeven en speelt die ook uit. Jonathan Story: 'De regeringsleiders klampen zich niet vast aan de oude communistische structuren, maar gooien het verleden ook niet uit het raam. Ze hervormen stap voor stap. Als blijkt dat een bepaalde hervorming werkt, geldt die als maatstaf. In Rusland is na de val van het communisme het hele bestel omvergeworpen, China pakt de zaken verstandiger aan. Er is bijvoorbeeld een regel die stelt dat staatsbedrijven tijdens hun herstructurering slechts een beperkt aantal werknemers per jaar kunnen ontslaan. De transitie wordt dus gefaseerd.' Niet dat alles op wieltjes loopt: de hervorming van de vele staatsbedrijven verloopt traag (hoewel toch al de helft van de 170.000 grootste staatsbedrijven de voorbije 20 jaar is geprivatiseerd), terwijl de banksector opgescheept zit met massa's leningen die niet worden afbetaald. Betrouwbare cijfers ontbreken, maar algemeen wordt aangenomen dat het gaat om 20 tot 25 procent non-performing loans.

Die problemen kunnen de vooruitgang echter niet tegenhouden, stelt Bob Hawke, die tijdens zijn premierschap (1983-1991) nauwe contacten onderhield met zijn collega's in China en er tegenwoordig vaak wordt uitgenodigd als spreker. 'Sommige critici verliezen hun gezond verstand als ze een analyse over de Chinese economie maken. Ze blijken ineens blind voor een aantal overduidelijke indicatoren van blijvende groei. Ten eerste ziet China zijn binnenlandse en vooral zijn buitenlandse afzetmarkt voortdurend groter worden. Ten tweede stijgen de buitenlandse investeringen en worden die investeringen met open armen ontvangen. Ten derde heeft het land naast zijn goedkope werkrachten ook steeds meer hooggeschoolde en gespecialiseerde werkrachten, die vroeger ontbraken. Ten vierde toont het politieke regime zich meer dan ooit vastberaden om economische hervormingen door te voeren. Ten tijde van Deng Xiaoping was er nog een sterke oppositie van communisten die het oude regime wilden herstellen, vandaag is die weerstand helemaal verdwenen.

Vormt China een economische bedreiging voor het Westen? Ja, in de zin dat sommige industrieën zware klappen zullen krijgen. De economische geschiedenis leert ons echter: economische groei in een bepaalde regio heeft op langere termijn een positief effect op de groei in andere regio's.'

We moeten ook niet vrezen dat China zich zal opstellen als een agressieve supermacht, meent Hawke. 'Het land zal beslissingen nemen uit eigenbelang, maar toont zich over het algemeen bescheiden, zeker gezien het feit dat Europa de Chinezen in het verleden een bloody rough time heeft bezorgd.' Wie goed oplet, merkt overigens dat het land er alles aan doet om zijn internationale betrekkingen te verbeteren. Story: 'China wil vermijden dat het de andere economische grootmachten schrik aanjaagt. Vandaar de nauwe betrekkingen met de VS, die een grote militaire rol spelen in Zuid-Korea en druk uitoefenen op Noord-Korea, maar die ook een belangrijke handelspartner zijn.' Bovendien is het land met 22.000 kilometer landgrenslijnen en 18.000 kilometer kustlijn actief in regionale handelsorganisaties in Azië. En niet te vergeten: het richt zich ook tot Europa, Afrika en

Zuid-Amerika.

Van cruciaal belang was de toetreding van China tot de Wereldhandelsorganisatie in 2001, niet toevallig vlak na de aanslagen van 11 september in New York en Washington. Hawke: 'Niet toevallig, omdat China na de aanslagen zijn medeleven betuigde aan de VS en voor het eerst zijn akkoord gaf voor de stationering van Amerikaanse troepen in het verre Azië, met als resultaat dat de VS zich positief uitlieten over de toetreding. Die integratie heeft de aanvaarding van China in de internationale gemeenschap in een stroomversnelling gebracht.'

Over één kwestie blijven Peking en Washington het grondig oneens: Taiwan. Het land wil zich ontdoen van zijn Chinese machtshebbers en kan op bijval van de VS rekenen, maar dat maakt voorlopig weinig indruk. Hawke: 'Ik geloof dat als de VS de dingen op hun beloop laten, de economische vooruitgang de politieke problemen zal doen verdwijnen. De economie van Taiwan geraakt meer en meer verweven met die van China, zo'n 50.000 Taiwanese bedrijven zijn verhuisd naar China. Het ziet er bijgevolg niet naar uit dat de economische leiders in Taiwan begrip zullen hebben voor de avonturierszin van hun politieke leiders. We kunnen niet met zekerheid stellen dat de Taiwanese regering geen domme dingen zal ondernemen, maar de kans lijkt me eerder klein. Als ze toch domme dingen doet, blijft de vraag hoe de VS zullen reageren. Ik herinner me een gesprek met iemand uit de huidige regering-Bush, die ik niet bij naam zal noemen, maar van wie ik wel kan zeggen dat hij een heel hoge positie bekleedt. Ik legde hem uit: de VS moeten China zeggen dat ze de kant van Taiwan kiezen als China unilateraal beslist om actie te ondernemen, maar jullie moeten tegelijk aan Taiwan duidelijk maken dat jullie geen steun bieden als zij uit eigen beweging en zonder overleg de onafhankelijkheid uitroepen. Hij reageerde daarop: Bob, dat klinkt allemaal heel aannemelijk, maar toch denk ik dat de regering-Bush in beide scenario's de kant van Taiwan zal kiezen. Wel, ik viel bijna achterover toen ik dat hoorde. It scared the shit out of me. Na het debacle in Irak denk ik echter niet dat de VS geneigd zijn om scheidsrechter te gaan spelen in een conflict tussen Taiwan en China.'

Zolang de politieke rust in de regio bewaard blijft, groeit de vrees in het Westen dat China straks als een pletwals over Europa en daarna de VS dendert. 'Het Westen hoeft niet bang te zijn', sust Weng-Guang Shao. 'China heeft het Westen immers nodig om zijn groei te kunnen bestendigen.' Klinkt als een geruststelling, maar het neemt niet weg dat Europa sinds 1995 terrein verliest tegenover het Verre Oosten.

'Europa zal geen economische groei meer kennen als er geen dynamiek in de demografie komt', stelt Karlheinz Steinmüller van Z-punkt The Foresight Company, een denktank waarin vorsers van over de hele wereld zich wetenschappelijk bezinnen over de toekomst. 'Als de bevolking straks inkrimpt en de actieve bevolking daalt, stopt de welvaart. In vele Europese landen worden 1,3 kinderen per gezin geboren, terwijl er 2,1 kinderen per gezin nodig zijn om het bevolkingsaantal op peil te houden. De vergrijzing is niet alleen een probleem van de stijgende levensverwachting, maar evengoed van een lagere fertiliteit. Tot 50 jaar geleden telde Europa meer inwoners dan China, sindsdien is de balans helemaal omgeslagen.'

Het is niet moeilijk om de toekomst van Europa pessimistisch in te zien, aldus Steinmüller, al heeft hij nog een sprankje hoop. 'Een mogelijke oplossing is smart shrinking, slim krimpen, door deskundig in te spelen op de maatschappelijke veranderingen. Dat kan door het stelsel van pensioenen en werkgelegenheid te herzien. Het kan ook door nieuwe sociale modellen en zelfs reproductieve systemen te bedenken. Of door het continent te verjongen via immigratie.' Politiek uiterst gevoelige kwesties, weet ook de Duitse wetenschapper, die pas enige verandering op gang ziet komen, wanneer Europa zijn sociale agenda aanpast. 'Hoe zwaar de impact van de Chinese economie op Europa wordt, hangt in de eerste plaats af van Europa zelf. Maar goed, hoeveel zin heeft het om te pleiten voor immigratie zolang met name Zuid-Europa niet van zijn xenofobie verlost raakt?' Dus toch pessimisme.

Dat ook China straks met soortgelijke problemen te maken krijgt, mag geen troost zijn. Steinmüller: 'Doordat een Chinees gezin gemiddeld 1,7 kind voortbrengt, zal het land in 2030 dezelfde bevolkingssamenstelling hebben als Duitsland. Met dat verschil dat Duitsers een hogere levensstandaard en betere sociale voorzieningen gewoon zijn dan Chinezen. In Duitsland waren de burgers rijk toen de vergrijzing begon, in China zal dat niet het geval zijn.'

Jonathan Story treedt hem bij: 'China heeft het voordeel van een bevolking die bescheiden verwachtingen koestert voor de toekomst. Meer dan vooruitgang, willen de burgers stabiliteit. Je kunt dat onder andere afleiden uit hun hoge spaarvolume en hun relatief laag consumptieniveau. Ondanks de sterke economische groei, zijn de mensen bezorgd om hun pensioen en hun baan.' Die bezorgdheid wordt gevoed door de wetenschap dat de vooruitgang niet alleen winnaars voortbrengt, maar ook verliezers. Op het platteland profiteren de mensen immers niet mee van de welvaart. Die ongelijkheid tussen de stedelijke bevolking en de plattelandsbewoners zal volgens auteur Gordon Chang zelfs leiden tot een burgerrevolutie. 'Ik geloof niet in dat scenario, omdat de armoede op het platteland afneemt', aldus Jonathan Story. 'Chang wijst ook op het ongenoegen van de bevolking,

maar ik zie geen enkele sterke oppositiebeweging. Er is geen lijm die de ontevredenen samenhoudt. Overigens, weet je dat China slechts 1,5 miljoen politieagenten heeft? Bijzonder weinig, hoor. Als je dat cijfer in percentages omzet, lijkt het Verenigd Koninkrijk plots een heuse politiestaat.'

En dan is er nog de kwestie van de mensenrechten: China voert regelmatig de doodstraf uit en toont zich weinig respectvol tegenover de inwoners van Tibet, dit tot groot ongenoegen van de Europese Unie en de Verenigde Staten. Moet het Westen druk uitoefenen op de Chinese regering om de internationale regels in verband met de mensenrechten te respecteren? Hawke: 'Ik vind het ironisch dat uitgerekend de VS zich uitspreken over mensenrechten, terwijl ze zelf gevangenen in Irak mishandelen. Kijk, China ontkent niet dat er verkeerde dingen gebeuren en probeert daar iets aan te doen. Alleen eisen de westerse democratieën en vooral de VS dat het land een snellere hervorming doorvoert dan ze zelf ooit hebben kunnen realiseren. Hoe lang heeft het geduurd vooraleer zwarten in de VS gelijke rechten kregen?'

Door Bart Vandormael